

JAAKKO BELT

Royaumontin seminaari 1950-luvun lopussa on surullisen kuuluisa esimerkki vuoropuhelusta, joka ei koskaan ottanut tuulta alleen. Tuolloin joukko johtavia angloamerikkalaisia filosofejä kokoontui konferenssiin ranskalaisten kollegoidensa kanssa. Tavoitteena oli etsiä yhteistä maaperää etenkin Oxfordissa vaikuttavan (arki)kielen filosofian ja kanaalin toisella puolen vahvana elävän fenomenologisen perinteen välillä. Kanadalainen filosofi Charles Taylor on luonnehtinut tapahtuman antia tyhjentävästi idiomilla *dialogue de sourds*, ”kuurojen keskustelu”.

Ohipuhumisen asennetta ilmensi arkikielen filosofin Gilbert Rylen pollea esiintyminen. Ryle todisteli puheenvuorossaan klassikkoteoksensa *The Concept of Mindin* (1949) erinomaisuutta verrattuna fenomenologian perustajan Edmund Husserlin ajatuksiin. Fenomenologi Maurice Merleau-Ponty tiedusteli yleisöstä, olisivatko hänen ja Rylen edustamat tutkimusohjelmat erimielisyyksistä huolimatta samasta puusta veistettyjä. Anekdootin mukaan Rylen vastaus kuului lakonisesti: ”Toivoakseni eivät.” Mannermaisen tradition tutkija Simon Critchley pitää Rylen otaksuttua tokaisua oireellisena merkinä ”ideologisista ennakkoluuloista”, joiden ei olettaisi kuuluvan filosofiaan.

Royaumont on noussut filosofian kenttää edelleen jakavan analyttisen ja mannermaisen perinteen välirikon symboliksi. Epäonnista kohtaamista käytetään usein varoittavana esimerkkinä yhteistyön toivottomuudesta, jopa traditioiden yhteismitattomuudesta. Royaumontin asemaa nykyfilosofian koulukuntakiistassa voi (kääntäen) verrata Korpilammen konferenssin (1977) merkitykseen Suomen poliittisessa historiassa. ”Korpilammen konsensus” muistetaan poliittista kulttuuria muovanneena hetkenä, jolloin puolueet ja etujärjestöt puhalsivat ristiriidoista ja linjaeroista huolimatta yhteen hiileen. Royaumont puolestaan esitetään jälkiviisaasti tapahtumana, jossa filosofian jakolinjat lopullisesti sementoititiin ja traditioiden lähentymisyrietykset todettiin turhiksi. Korpilammen henkeä herätellään edelleen rajalinjat ylittävän yhteistyön tarpeisiin, kun taas Royaumontia käytetään filosofisen vastakkainasettelun keppihevosena.

*

Tapaus Royaumont kuvastaa houkuttusta jäsentää filosofisten koulukuntien tarinaa sarjana välienselvittelyjä. Strategiaa voi paremman nimityksen puutteessa kutsua kiistahistoriaksi. Tässä tulkinnaassa yksittäisten filosofien yhteenotot esitetään koulukuntaerojen kiteytyminä.

Keskustelun puutteet, väittelyn umpikujat ja kommunikaatiokatkokset nähdään osoituksena filosofiakäsitysten sovitamattomuudesta. Ainakin mielikuvissa osapuolten poikkeuksellisetkin näkemykset ja idiosynkrasiat yleistyvät etenkin vastakkaisen leirin olemukselliseksi piirteiksi. Lopulta asioiden ja ihmisten sijaan riitelevät kokonaiset koulukunnat.

Kiistahistoria elää Royaumontin tarinan tapaan kasvumuodossa: odottamattomissa kohtaamisissa, lentävissä lauseissa ja mieleenpainuvissa riitasoinnuissa. Nykyajan filosofian julkista (oma)kuvaa on muokannut loogisen empiristin Rudolf Carnapin tunnettu Heidegger-lytätys, jonka mukaan puhe ’ei-mistään’ on paraatiesimerkki mielettömästä metafysiikasta. Pittoreskimpaa polemiikkaa edustaa A. J. Ayerin ja Georges Bataillen kupilaväittely, jossa lauseen ”aurinko oli olemassa ennen ihmistä” mielekkyyttä puitiin tuloksetta pikkutunneille asti.

Tutkimuksessa on purettu monia myyttejä anekdoottien ja kiistahistorian taustalla. Koulukuntien välinen kanssakäyminen on aiemmin esitettyä monisäikeisempää ja vastavuoroisempaa¹. Royaumontissa lähinnä karikatyyreissä kunnostautunut Ryle ruoti muissa yhteyksissä perehtyneesti ja myötämielisestikin fenomenologien tuotantoa. Filosofiset erimielisyydet eivät estäneet Carnapiakaan käymästä Heideggerin luennoilla tai hakemasta suoraa keskusteluyhteyttä. Näkemysten riitai-

suutta tai ”ylittämätöntä kuulua” liioitellaan muutenkin. John Searl ja Jacques Derridan debatti 1970–80-luvuilla saa kiistahistoriassa palstatilaa, sortuivathan miehet asia-argumentaation ohessa *ad hominem* -nokitteluun ja älylliseen ylimielisyyteen. Mutta kumpikaan heistä ei halunnut edustaa tiettyä koulukuntaa tai puhua perinteiden yhteentörmäyksestä. Useimmissa tapauksissa *agree to disagree* onkin lähempänä totuutta kuin tarinoissa kuvattu täydellinen väliarvio tai avoin koulukuntasota.

Toisaalta perinteiden *sisäisissä* kuppikunnissa haetaan asemia kuin koulukuntakiistoissa konsanaan, kuten dekonstruktionisti Derridan ja hermeneutikko Hans-Georg Gadamerin ”epätodennäköinen debatti” vuodelta 1981 muistuttaa. Ymmärtämistä ja (tekstin) tulkintaa koskenut väittely havainnollisti käytännössä sekä ”hyvän tahdon” että katkoksen merkityksen dialogille. Sitkeistä huhuista huolimatta Rylenkaan tylynynsä *conversation stopper* Royaumontissa ei ilmeisesti ollut kohdistettu Merleau-Pontyille. Päinvastoin Ryle teki kommentillaan pesäeroa analyttisen filosofian voimahahmojen, Bertrand Russellin ja nuoren Wittgensteinin, ohjelmaan.²

*

Uusi luku julkimointellektuellien välienselvittelyjen taustahistoriaan kirjoitettiin Noam Chomskyn ja Slavoj Žižekin tuoreessa mittelössä. Tyypilliseen tapaan kiista leimahti puolihuolimattomista ja osin pahantahtoisista tölväisyistä. Vuoropuhelu toisintaa muutenkin aiemmista kohtauskertomuksista tuttuja asetelmia. Taas saatiin sytykettä tarinointiin ja polttopuita perinteiden väliseen vastakkainasetteluun.³

Chomsky avasi pelin joulukuussa antamassaan radiohaastattelussa. Hänen mielestään Žižekin tuotannosta puuttuvat sekä periaatteet, joista johtaa päätelmiä, että empiirisesti testattavat väitteet. Chomsky näkee slovenialaisen pahimman sortin teeskentelijänä, joka vertautuu psykoanalyttikko Jacques Lacanin kaltaiseen ”puoskariin” ja vastaaviin ”pariisilaisiin intellektuelleihin”. Riveiltä ja rivien välistä luettava syytösten lista on malliesimerkki mannermaisen filosofian ”olemuksellistetuista” paheista: irrationaalisuus, tekosyvällisyys, piittaamattomuus faktoista, teorian puute, sanoilla kikkailu.

Kuten arvata saattaa, Žižek vastasi samalla mitalla. Kiistahistoriankirjoihin päällimmäiseksi jäänee ensireaktio: ”En tunne ketään, joka olisi ollut empiirisissä kuvauksissa niin usein väärässä [kuin Chomsky]!” Pittevässä vastauksessaan slovenialainen syyttää arvostelijansa ideologisesta sokeudesta. Tosiasioilla ja yksityiskohdilla on tietysti väliä, Žižek tähdentää, mutta ideologiakritiikissä pitää analysoida myös tiedetyn, kirjoitetun ja puhutun katvealueita, ”epäjohtamukaisuuksia, aukkoja ja vaikenemisiä”. Žižekin mielestä Chomsky ei tunnista omaa eettis-poliittista sitoutuneisuuttaan ja puolueellisuuttaan faktojen painottamisessa, valikoinnissa ja esittämisessä.

Žižekin kamppailunarratiivissa kaksikon sananvaihto ei ole mikä tahansa kohtaaminen. Päinvastoin

Chomskyn ”brutaali” hyökkäys käynnistää uuden osatellun mannermaisen ja anglosaksisen empiirisen perinteen ”loppumattomassa *gigantomakhiassa*”. Konfliktista tulee näin käden käänteessä ylisukupolvinen. Žižek niputtaa Chomskyn samaan joukkoon Hegelin, Heideggerin ja Derridan kriitikoiden kanssa – ja astuu samalla mannermaisten ”jättiläisten” rintamaan.

Puhe *gigantomakhiasta* uusintaa tarinalinjaa, jossa traditioiden katkennut keskusteluyhteys johtuu alkuperäisestä väliarviosta, ”teiden eroamisesta”. Vastaava retoriikka on tuttua myös Michael Dummettin teoksesta *Origins of Analytical Philosophy* (1993). Kirjassaan Dummett vertaa tunnetusti analyttistä ja fenomenologista perinnettä Reiniin ja Tonavaan, jotka läheisistä alkulähteistään huolimatta virtaavat omissa uomissaan eri suuntiin, laskevat eri meriin, eivätkä ikinä kohtaa. Mielikuvissa koulukuntien riitaisaan rinnakkaiseloon yhdistyy näin vääjäämättömyyttä ja myyttisyyttä: nykypäivän filosofiset erimielisyydet voidaan ratkaista vain palaamalla menneiden sukupolvien ”jaettuun perustaan”.

Chomskyn ja Žižekin ylilyönnit peittävät alleen riitapukarien yhtymäkohdat. Retoriikastaan ja ideologiakritiikistään huolimatta Žižek myöntää auliisti ja vilpittömästi Chomskyn yhteiskunnallisen työn arvon; slovenialaisen mielestä kaksikon poliittiset erimielisyydet ovat muutenkin ”vähäpätöisiä”. Painotuseroistaan huolimatta kumpikin kannattaa ja kantaa myös filosofin vastuuta ’julkisena intellektuellina’. Penänessään Žižekiltä ”teoriaa” Chomsky tulee unohtaneeksi, ettei suurin osa hänen omista kirjoituksistaan tai julkisesta toiminnastaan läpäisisi vastaavaa seulaa. Näin rikkoutuu Chomskyn taajaan peräänkuuluttama symmetrisyyden vaade: ”[Intellektuellin] pitää arvioida itseään samoilla kriteereillä kuin muitakin, ehkä jopa tiukemmilla, ankarammilla.” Kun omaa filosofia-akäsitystä tyypitetään vastapuolen pään menoksi, lapsi heitetään pesuveden mukana.

Ehkä perinteet velvoittavat. Mannermaisen ja analyttisen filosofian kiistahistoriassa mikään juopa ei ole liian mitätön vahvistettavaksi.

Lisäviitteillä ja anekdooteilla laajennettu versio pääkirjoituksesta on luettavissa niin & näin 3/13:n verkkokoekstroissa: <http://netn.fi/artikkeli/paakirjoitus-313>

Vitteet & Kirjallisuus

- 1 Koulukuntien vaikutushistoriasta ja erityisesti analyttisen perinteen sisäisestä monimuotoisuudesta, ks. Panu Raatikainen, *What Was Analytic Philosophy? Journal for the History of Analytical Philosophy*. Vol. 2, No. 2, 2013, 11–27.
- 2 Rylen lausahduksesta ja Royaumontin seminaarista yleisemmin, ks. Søren Overgaard, *Royaumont Revisited. British Journal for the History of Philosophy*. Vol. 18, No. 5, 2010, 899–924.
- 3 Väittelyn etapit sekä linkit alla lainattuihin teksteihin ja puheisiin on koottu *Open Culture* -sivustolle: www.openculture.com/2013/07/slavo-zizek-publishes-a-very-clearly-written-essay-length-response-to-chomskys-brutal-criticisms.html